

zanimivih izkušenj in ponazoritev sodobnih učnih pristopov ter metod pri poučevanju SDTJ. Avtorji in avtorice prispevkov delijo mnenje, da je treba vključevanju otrok priseljencev posvetiti več pozornosti, posebno pozornost pa nameniti dodatnemu izobraževanju učiteljic in učiteljev SDTJ. Vedno več strokovnih in znanstvenih raziskav ter organiziranih srečanj⁴ na temo SDTJ v izobraževanju kaže potrebo po nadgrajevanju didaktičnih metod za poučevanje otrok priseljencev in razvijanju dodatnih učnih gradiv zanje, izraža pa tudi zahtevo po sistemski rešitvi vprašanja izobraževanja ter vključevanja otrok beguncev in priseljencev, ki je predvsem v sodobnem času izredno pereče. Z ustreznimi rešitvami na zakonodajni ravni, s posodobitvijo učnih načrtov in gradiv bo tudi slovenščina v zamestvu dobila primerno mesto in večji ugled, generacije otrok, ki so soodgovorne za obstoj slovenščine na avstrijskem Koroškem in na območjih slovenske manjšine, pa se bodo z večjo motivacijo odločale za obiskovanje slovenskega pouka.

Nina Zver

*Filozofska fakulteta Univerze
v Mariboru, nina.zver@um.si*

Martina POTISK, 2022:
Medkulturnost in sodobni slovenski roman. Maribor: Kulturni center. (Zbirka Znanstvena monografije). 217 str.

Martina Potisk, doktorica literarnih ved, literarna kritičarka in prejemnica Stritarjeve nagrade za literarno kritiko za leto 2019, je pri mariborskem Kulturnem centru v Zbirki Znanstvena monografija objavila knjigo z naslovom *Medkulturnost in sodobni slovenski roman* (2022). Recenziji sta prispevali izr. prof. dr. Blanka Bošnjak in red. prof. dr. Katja Mihurko Poniž.

Avtorica v uvodu omeni, da dosežanja preučevanja medkulturnih stanj in pojavnosti v okvirih slovenskih literarnih besedil temeljijo predvsem na enoplastnih obravnavah, medtem ko kompleksnejša sistematizacija izvirnih avtorskih inscenacij oziroma konkretizacij medkulturnosti v slovenski književnosti še ni bila izvedena. Martina Potisk si prizadeva zapolniti to vrzel in se s tem namenom loteva preučevanja sodobnega slovenskega romana po letu 1991 ter vidikov medkulturnosti v njem. V tem časovnem obdobju naj bi roman postajal osrednja literarna vrsta, romaneskna proza pa je po avtorčinem mnenju že zaradi razslojenega notranjega ustroja in širokega obsega še posebej primerna za podrobnejše raziskovanje literarnih inscenacij medkulturnosti; monografija se torej nagiba k preciznejšemu

⁴ Npr. Obdobja 41 (*Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik*, 16.–18. november 2022); Slavistični znanstveni premisleki 3 (*Slovenščina kot drugi in tuji jezik v izobraževanju*, 20. 11. 2019); vključevanje tovrstne problematike v vsakoletni program Slovenskega slavističnega kongresa.

preučevanju raznovrstnih inscenacij medkulturnosti v sodobnem slovenskem romanu. S problemom se teoretičarka ukvarja interdisciplinarno in pripisuje pomen metodološkemu pluralizmu ter v svoji raziskavi potrди hipotezo, da je v sodobnem slovenskem romanu mogoče najti inscenacije medkulturnosti, o katerih predvideva, da so si med seboj nedvomno podobne, in pri tem odkriti tudi njihove ključne parametre. Tujko inscenacija (lat. *scena* 'prizorišče') lahko s slovarskimi pojasnili prevedemo kot uprizoritev, izvedbo in realizacijo.

Avtorica raziskuje, katere idejne poudarke medkulturnosti v svoje študije priteguje literarna veda. Pozornost med drugim nameni tistim literarnovednim razmislekom, ki jih uvajajo postkolonialne, feministične, manjšinske in medkulturne študije, za katere je znano, da svojega predmeta preučevanja ne uveljavljajo izključno znotraj literarnega komunikacijskega modela, temveč ga umestijo v primerljivi, družbenokulturni, skorajda že kulturološki kontekst. Nadalje se navezuje na razmišljanja, ki ideje o literarnosti uokvirjajo s pojmi medkulturnosti, drugosti ali tujosti. Ideja medkulturnosti se namreč znotraj literarne vede, kot ugotavlja Martina Potisk, tesneje povezuje s pojmovanji drugosti, literarnosti in medbesedilnosti. Roman še vedno velja za najboljše literarni medij, ki od nekdaj predstavlja, problematizira in dialogizira različne svetove, zato ima tako preučevanje za teoretičarko vsekakor smisel in pomen.

Martina Potisk se loteva analize osemindvajsetih romanov pisateljev in pisateljic starejše, srednje in mlajše

generacije in si obenem prizadeva odkrivati primerjalno spoznavanje potencialnih sorodnosti in razlik med izvirnimi inscenacijami medkulturnosti na širšem obnebj u sodobnega slovenskega romanopisja po letu 1991. »Monografija s svojim interdisciplinarno-pluralističnim pristopom posega v bolj ali manj problematično razmerje med literarno vedo in kulturnimi študijami.« (Potisk 2022: 4)

Raziskovalka nadvse natančno in poznavalsko razgrne terminološka in teoretična izhodišča ter pri tem izhaja iz sociološko-kulturoloških in filozofskih teorij medkulturnosti. Termin medkulturnost pojmuje v njegovem izvornem smislu, se pravi kot večplastno presečišče najrazličnejših humanističnih paradigem in razmišljanj. Navede številne definicije kulture in pripiše ustrezno uporabnost večpomenskemu geslu iz *Slovarja slovenskega jezika*, ki kulturo opredeli kot skupek dosežkov in vrednot človeške družbe ter rezultat človekovega delovanja in ustvarjanja. O kulturi se je po avtoričinem mnenju treba spraševati tudi z vidika kulturnega relativizma, pluralizma, večkulturnosti, medkulturnosti in transkulturnosti. Medkulturnost ne nazadnje pomeni dialoški odnos z Drugim, Drugim v pomenu drugačnega in tujega, medkulturni dialog pa je pogovor, izmenjava mnenj, prepričanj in dobrin med dvema ali več pripadniki (pripadnicami) različnih kultur. Medkulturni dialog naj bi prispeval k političnemu, socialnemu, kulturnemu in gospodarskemu vključevanju ter koheziji kulturno različnih družb, hkrati naj bi spodbujal enakopravnost, človeško dostojanstvo in občutke skupnega cilja. Martina Potisk v

zvezi s tem navede stališča filozofov in sociologov, tako personalistov kot strukturalistov, hermenevtikov in eksistencialistov, ter tudi manj znanih sodobnih premišljevalcev z drugih področij. O identiteti je na primer mnogo pisal Stane Južnič, zlasti o osebni identiteti in pripisovanju identitete od zunaj, Mirjana Ule pa je namenjala pozornost etničnim in nacionalnim stereotipom.

Martina Potisk nadaljuje, da je jezik temelj identifikacije in središčni člen socializacije in inkulturacije, zaradi česar ga teorije največkrat pojmujejo kot osrednji reprezentacijsko-komunikacijski sistem. Zaradi spoznavne, sporazumevalne in povezovalne funkcije z vidika sociolingvističnih in socialnopsiholoških študij velja za poglobitni kriterij razlikovanja med posameznimi etnijami. V sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja so se z interakcijami med jezikom, jezikovno zavestjo in etničnostjo ukvarjale konstruktivistične in instrumentalistične teorije. V večkulturnem prostoru se v razmerju do prvega jezika lahko pojavita dvojezičnost in večjezičnost. Medkulturna komunikacija ne izkoreninja različnosti kultur in jezikov, pripomore pa k strpnemu medkulturnemu in medjezikovnemu dialogiziranju, a za vse to je prvi pogoj medkulturna zavest.

Teoretičarka omeni tudi politične prelomnice v razvoju slovenske družbe in posledično nov pogled na romaneskno ustvarjanje, o čemer je precej pisala že Alojzija Zupan Sosič in med drugim navedla, da je slovenski roman, ki nastane po letu 1991, torej pomemben gradnik književnosti, za katero obstajajo najrazličnejša

poimenovanja, na primer postjugoslovanska, postkomunistična, poosamosvojitvena, tranzicijska, celo postmoderna slovenska književnost. Leto 1991 je gotovo prelomnega pomena zaradi osamosvojitvenih prizadevanj slovenskega naroda, ki so motivirala nastanek neodvisne slovenske države in njeno poznejšo evropeizacijo ter prevrednotenje položaja slovenske književnosti.

Martina Potisk je za merila izbora romanov, v katerih je iskala vidike medkulturnosti, določila obdobje prve izdaje romana od vključno leta 1991 dalje, odmevnost tako romana kot avtorja ali avtorice ter njuno morebitno »dvodomnost«, spolno enakost in generacijsko pestrost. Starejšo generacijo sestavljajo pisateljice in pisatelji, ki so bili rojeni do leta 1950, srednjotisti, ki so se rodili med letoma 1950 in 1970, v mlajšo pa sodijo tisti, ki so bili rojeni po letu 1970.

Avtorica pri pisanju o teoretičnih vprašanjih dosledno navaja različne vire, ugotovitve drugih raziskovalcev in raziskovalk, ki so se z obravnavano problematiko tako ali drugače že ukvarjali, zelo izvirna pa je pri analizi in interpretaciji posameznih romanov. V izbranem slogu, jezikovno kultivirano in izvirno izraža lastne opredelitve in inovativna stališča, pri tem pa pokaže tudi osebni odnos in navede nekaj vrednostnih sodb. O romanih starejše generacije predvideva, da inscenirajo pestre in večplastne medkulturne svetove, »ki v nemajhni meri naslavlajo subjektovo iskanje bivanjskega ravnotežja na ozadju širšega družbenopolitičnega dogajanja« (Potisk 2022: 58). Roman *Otroške stvari* Lojzeta Kovačiča je, kot meni,

premišljena avtobiografska pripoved, roman Evalda Flisarja *Na zlati obali* mojstrsko razgalja neugodne in zapletene bivanjske položaje osrednjih protagonistov; pisatelj spretno poustvarja problematiko skrajno razpršene in nestanovitne, skorajda pomnogoterjene identitete zavesti. Maruša Krese v romanu *Da me je strah?* »poustvarja razgibano dogajanje, ki ga še posebej pozorno spremljajo medgeneracijski dialogi v povezavi s sublimnim časovno-prostorskim preskakovanjem ter pronicljivim sopostavljanjem zunanje in notranje resničnosti« (Potisk 2022: 81). Roman Zorka Simčiča *Poslednji deseti bratje* naj bi bil prvovrsten primer umetelnega prikazovanja pretežno avtobiografske snovi, ki pretanjeno ustoličuje ontološke nestabilnosti osrednjih oseb; pisatelj naj bi uokvirjal razgibane pričevalske epizode in jih posrečeno navdajal z medbesedilnim obujanjem minulosti. Roman Jožeta Snoja *Balkan Sobra* ima Martina Potisk za humorno in razgibano pripoved, ki s posebno pripovedno širino in jezikovno mimičnostjo prikazuje protagonistovo osebno izkušnjo služenja vojaškega roka. V romanu Nataše Kramberger *Nebesa v robidah* vidi pokončno in prodorno pisavo. Pri analizi pogosto uporabi merila pronicljivosti, spretnosti, prepričljivosti in pretanjenosti.

Potem ko izvede temeljito analizo in interpretacijo izbranih romanov vseh treh generacij, avtorica ugotavlja, da so pomembni gradniki oziroma kazalniki romanesknih podob in inscenacij medkulturnosti predvsem dogajališča. Romaneskne inscenacije medkulturnosti so nedvomno povezane s pripovedno kategorijo subjekta pretežno

v primerih, ko do izraza prihaja prikazovanje insceniranja razdvojenih oziroma hibridnih identitet, poleg tega pa ne gre prezreti jezikovnega (kodnega) generatorja, ki opravlja vlogo medkulturnega dialoga, neredko tudi medkulturne marginalizacije in stigmatizacije, prav tako so opazni načini medbesedilnega predstavljanja, ki v analizirane romane vpisujejo prvine zlasti tujih tradicij, dikcij in okolij. Skrajno polnomočna je medbesedilna rekonstrukcija starodavne kulturne tradicije in s tem mitičnega mišljenja. Ti nosilci in kazalniki oziroma parametri romanesknih inscenacij medkulturnosti se med seboj pogosto prepletajo ali prekrivajo. Martina Potisk jih uporabi kot izhodišče za svoj primerjalni pogled na sodobni slovenski roman z vidika skoznje projiciranih podob medkulturnosti. Nazadnje s komparativno metodo pokaže razlike in podobnosti med predstavljenimi romani. V dodatku so navedeni osnovni podatki o avtorjih in avtoricah romanov, ki so predmet teoretičarkinega preučevanja.

Blanka Bošnjak v svoji recenziji med drugim zapiše, da je monografija Martine Potisk temeljita študija na področju upovedovanja medkulturnosti v slovenskem romanu po letu 1991. Kriteriji izbora romanov so po njenem mnenju smiselni, saj zajemajo tako priznanost in nagrajevanost obravnavanih del, avtorsko dvodomnost kot težnjo po spolno enakovredni zastopanosti ter generacijsko pestrost. Primerjalni metodološki pristop je zelo uspešno zastavljen, saj prinaša nove in sveže poglede na značilnosti sodobnega slovenskega romana. Katja Mihurko Poniž povzame poglavitna

spoznanja v monografiji in ovrednoti, da knjiga Martine Potisk razkriva natančno in poglobljeno branje bogatega in ustreznega nabora strokovnih del, iz katerih avtorica izhaja, razlaga in utemeljuje svoja spoznanja, uvaja inovativne postopke v interpretiranju ter kaže širino primerjalnega pogleda in uvida v vzporednice med njimi. Delo prinaša izvirna znanstvena spoznanja in bo zagotovo pomembno prispevalo k širitvi razumevanja o raziskovalni problematiki v slovenskem prostoru.

Monografija *Medkulturnost in sodobni slovenski roman* je resno in poglobljeno znanstveno delo, tako študija kot raziskava, napisana na visoki ravni, v izbranem slogu in bogatem besedišču. V njej je nakopičena obširna vednost, zato bo zanimivo branje za preučevalke in preučevalce literarne vede, pa tudi uporabno študijsko gradivo in knjiga za vse, ki se hočejo izobraziti na tem področju ali razširiti svoj pogled na medkulturnost in prispevati k odpravljanju predsodkov in stereotipov. Martina Potisk je izvirna literarnovedna premišljevalka in izvedenka za terminološko prečiščenost, različne teorije in problemsko lotevanje literarnovednih vprašanj. Njena knjiga bo zagotovo obogatila strokovno literaturo tako s področja literarne teorije in primerjalne književnosti kot tudi socioloških, antropoloških in filozofskih spoznanj.

Marija Švajncer

*Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
marija.svajncer1@gmail.com*

DUDÁS Mária, 2022: Magyar-bolgár kontrasztív nyelvi világkép. Összevető frazeológiai elemzések. [Weltanschauung des Ungarischen und des Bulgarischen in Kontrast. Kontrastive Analyse im Bereich der Phraseologie]. Budapest: ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék. (Opera Slavica Budapestinensia. Linguae Slavicae). S. 287.

Das in dieser Reihe vorliegende Buch von Mária Dudás kann als Jubiläumsband gelten. Es ist die zehnte Veröffentlichung in der Reihe Linguae Slavicae, begonnen im Jahr 2004. Die bisherigen Bände beschäftigten sich mit sprachwissenschaftlichen Themen der meisten Sprachen, die im Studienplan des Lehrstuhls für Slawische Philologie an der Eötvös Loránd Universität vorhanden sind.

Das vorliegende Buch ist das erste, das kontrastiver Thematik gewidmet ist. Es besteht aus drei großen Kapiteln und aus zwei fremdsprachlichen Zusammenfassungen in englischer und bulgarischer Sprache. Das Literaturverzeichnis und das Sachregister erleichtern die Orientierung im Text.

Im ersten Kapitel (Einführung, S. 11–58) werden außer der Bestimmung der Phraseologismen die verschiedenen Typen der festen Wortfügungen bzw. Sprichwörter dargestellt. Das Forschungsziel der Autorin ist die kontrastive Analyse der ungarischen und bulgarischen Phraseologismen (S. 12). Die Phraseologismen werden aus semantischer Perspektive und in Hinsicht auf ihre Äquivalenz bearbeitet. Letztere umfasst die phraseologische